

PATRIARK

Bedömning av risk för patriarkalt våld med hedern som motiv

Användarmanual

Version 5

PATRIARK

© 2005 av Henrik Belfrage. Användning av PATRIARK kräver utbildning och träning. För information kontakta Forsknings- och kompetenscentrum vid Rättspsykiatriska regionkliniken, Box 880, 851 24 Sundsvall. Tel: 060-18 39 80, Fax: 060-18 39 10, [www.lvn.se/rpk]. E-mail: henrik.belfrage@lvn.se

Förord

Föreliggande checklista för riskbedömning har framtagits på initiativ från Maria Hagberg och Bahar Sharsten, vilka 2004 arbetade med det av Länsstyrelsen i Skåne finansierade projektet Skyddat boende. Det är otvivelaktigt så att checklistans utformning i hög grad präglats av den kunskap och det engagemang som Maria och Bahar visat under arbetets gång, och jag är dem ett stort tack skyldig för detta. Jag vill även rikta ett tack till alla dem som i seminarieform, eller i skriftlig form, lämnat värdefulla synpunkter under resans gång. Här kan nämnas representanter från Länsstyrelserna i Skåne, Stockholms och Östergötlands län; Linnamottagningen, Stockholms stad; Kruton, Stockholms stad; Gryning Vård AB, Västra Götaland; VoB Syd AB; IFO, Landskrona kommun; samt IFO SDF, Södra Innerstaden, Malmö. Särskilt vill jag här nämna Ann-Marie Östberg och Maya Månsson, Kristianstads socialförvaltning, Catarina Berndtsson, Grynings skyddsboende, Roger Karlsson, Höganäs kommunboende, Bertan Tuncel, IFO Falkenbergs kommun, Christina Bohinen, Gymnasieförbundet, Landskrona, Ulla-Karin Thulin, Komvux, Eslöv, Laila Shakhtour, Oskarshamns sjukhus, Maher Akob, VoB, Kristianstad, Juno Blom, Länsstyrelsen Östergötland och Caroline Johansson, socialtjänsten Nybro. Även erfarna utredare inom polis och åklagarväsendet har här bidragit, av vilka särskilt skall nämnas Kenneth Krantz och Christer Karlsson, Kalmar, Lars Widén, Lennart Stenhammar, Kickis Åhré Älgamo och Linda Ekman, Södertörn samt Leif O Johansson, Länskrim Stockholm. Förhoppningsvis kan arbetet bidra till att öka kunskapen och professionalismen inom detta område, och därmed bespara många presumtiva brottsoffer ett stort lidande.

Sedan den första versionen av PATRIARK såg dagens ljus har diverse smärre förändringar gjorts utifrån den feedback som inkommit från användare av instrumentet, samt den empiriska testning som utförts (se Belfrage & Strand, 2010; Belfrage, Strand, Ekman & Hasselborg, 2011). I version 4 tillkom en riskfaktor, och två av de tidigare riskfaktorerna slogs ihop. Ytterligare viktiga skillnader var att sårbarhetsfaktorerna reducerades från 10 till 5, då empirisk testning visat att flera av de ursprungliga 10 sårbarhetsfaktorerna sällan eller aldrig förekom. De 5 sårbarhetsfaktorerna är därmed i det närmaste identiska med dem som finns i kortversionen av SARA (Kropp, Hart & Belfrage, 2005/2010). I föreliggande version 5 har i huvudsak endast en smärre förändring gjorts beträffande hur bedömare bör göra sin sammanfattande riskbedömning. Detta eftersom den tidigare lösningen med att bedöma risk i två steg visade sig fungera mindre bra i praxis.

Henrik Belfrage

Instrumentets upplägg och användningsområden

PATRIARK är en checklista, eller en guide, som kan användas som hjälpmedel vid bedömning av risk för hedersrelaterat våld¹. Den är framarbetad för att användas inom ex vis kriminalvård, socialtjänst, polis, psykiatri, m m. Syftet med PATRIARK är att den skall vara ett *hjälpmedel* vid professionella bedömningar av risker. PATRIARK är således inte en ersättning för den kompetens, eller de metoder som redan är i bruk, utan snarare ett komplement. Den bärande idén är att PATRIARK skall utgöra en systematisk, standardiserad, och praktiskt användbar grund för dem som i sitt arbete är satta att göra bedömningar av risker och att planera för adekvata skyddsåtgärder. Grunden för PATRIARK utgörs av den vetenskapliga och professionella litteraturen inom områdena riskbedömningar, hedersrelaterat våld och skyddsåtgärder för brottsoffer, kompletterat med synpunkter och erfarenheter från en rad experter på området (se förordet).

PATRIARK är uppdelad i två delar, där den första delen täcker viktiga riskfaktorer för hedersrelaterat våld hos den eller dem som hotar, medan den andra delen behandlar sårbarhetsfaktorer hos den eller dem som hotas. Utöver detta finns utrymme för att komplettera med andra överväganden som bedömaren anser vara viktiga. Riskfaktorerna är hämtade dels från den vetenskapliga litteraturen kring risk för våld i största allmänhet, framför allt från HCR-20 (Webster, et al, 1997), stalkning (Kropp, Hart & Lyon, 2008), samt partnervåld (SARA:SV, Kropp, Hart & Belfrage, 2005/2010), men också från den litteratur som behandlar hedersrelaterat våld mer specifikt (för en god översikt, som är under ständig uppdatering, se www.amnesty.se). Sårbarhetsfaktorerna är i hög grad hämtade från SARA:SV.

Det är vid en riskbedömning av största vikt att all tillgänglig information används. PATRIARK skall inte användas om inte tillgänglig information bedöms som tillräcklig eller vederhäftig. Helst skall en bedömning innehålla (a) intervjuer (eller förhör) med en eller flera i den aktuella familjen, (b) intervju (eller förhör) med offret, (c) intervjuer (eller förhör) av vittnen och/eller vänner, arbetskamrater, eller liknande, och (d) genomgång av tillgängliga handlingar och registerdata, såsom exempelvis polisregistret. Vi rekommenderar att bedömaren i sin rapport anger hur komplett det material som bedömaren drar sina slutsatser från kan anses vara. Det är här viktigt att eventuella brister i ett sådant material tydligt klargörs. Ett exempel på en sådan brist kan vara språksvårigheter.

---

¹”Hedersrelaterat” avser här våld där patriarkala familje- och släktskapsrelationer legitimerar sådant våld, baserat på idén om att mannens heder är beroende av de andra familjemedlemmarnas, i synnerhet de kvinnligas, uppförande och beteende (särskilt s k kyskhet). Män kan också drabbas, liksom att kvinnor kan vara förövare. Med ”våld” avses varje form av fysisk skada, eller försök till, eller hot om, sådan skada, liksom hot om, eller försök till, tvångsgifte.

Sammanställ PATRIARK i följande ordning:

- 1. Sammanställ bakgrundsinformation.** Notera namn, personnummer, fallnummer, etc, samt vilka informationskällor som använts.
- 2. Gör en beskrivning av fallet och dess kontext.** Handlar det om blodshämnd? Giftermål mot offrets vilja? Otrohet? ”Fel” partner? Sexuell läggning? Hur ser släkträdet ut? Etc.
- 3. Bedöm i vilken utsträckning riskfaktorerna respektive sårbarhetsfaktorerna föreligger.** Efter att all tillgänglig information har samlats in och värderats, bedöm riskfaktorerna enligt följande: -- = Otillräcklig information för att kunna bedöma riskfaktorn ifråga, **N** = risk-/sårbarhetsfaktorn föreligger inte, **D** = risk-/sårbarhetsfaktorn föreligger möjligen eller delvis, och **J** = risk-/sårbarhetsfaktorn föreligger.
- 4. Bedöm risken för framtida våld.** Risken skall bedömas dels utifrån scenariot att ingen intervention sker, dels utifrån scenariot att åtgärder vidtas. Hur ser exempelvis den föreliggande risken ut för en tonårsflicka som är utsatt för påtryckningar av sin familj att ingå ett arrangerat äktenskap, och hur förändras eventuellt denna riskbild om hon motiveras, eller t o m av myndigheterna tvingas, att lämna sin familj? Dessa bedömningar görs av risken (a) Den närmaste tiden (akut), och (b) Allvarlighetsgraden av ett eventuellt framtida våld (finns det risk för dödligt våld?) Bedömningarna görs i form av Låg, Medel eller Hög risk (L, M, H).
- 5. Utforma en plan för intervention/riskhantering.** Slutligen, rekommendera vilka åtgärder som kan och bör vidtas utifrån de riskfaktorer och sårbarhetsfaktorer, och den grad av risk som framkommer i bedömningen.

PATRIARK

Bedömning av risk för patriarkalt våld med hedern som motiv

Namn: _____		Personnummer: _____		ID-nummer: _____
Ifylld av (text): _____				Datum: _____
Informationskällor: ☐ Intervju med den misstänkt(a) ☐ Intervju med offret/offren ☐ Övrigt _____		Bedömningsprocedur: J = Riskfaktor föreligger; D = Riskfaktor föreligger möjligen eller delvis; N = Riskfaktor föreligger ej; -- = Otillräcklig information		

Beskrivning av fallet och dess kontext:

Saken:

- Förlovning/giftermål?
- Otrohet?
- "Fel" partner?
- Sexuell läggning?
- Blodshämnd?
- Könstympning?

Kontext:

- Hur ser släktrådet/pyramiden ut?
- Hur ser maktstrukturen ut?
- Finns allvarliga normöverträdelser?

Administrativt:

- Finns andra inblandade myndigheter?
- Är fallet polisanmält?

Beskrivning av fallet (forts.)

Riskfaktorer hos den/dem som hotar	N, D, J
<p>1. Allvarliga hot om våld</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Släkten/familjen/gärningsmannen riktar allvarliga hot om våld, uttalade eller förtäckta ➤ Inkluderat är kännedom om planering att skada/döda offret eller planering av bortförande och/eller tvångsgifte ➤ Hot om att tillfoga mindre allvarligt våld bedöms som "D" 	
<p>2. Tidigare bruk av fysiskt våld</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Någon i släkten/familjen eller gärningsmannen har tidigare brukat, eller försökt att bruka, fysiskt våld mot offret eller mot andra ➤ Våld, eller försök till våld, med medicinsk behandling eller kontroll som följd, eller som borde medföra sådan behandling eller kontroll, och/eller användande av vapen kodas "J" ➤ Mindre allvarligt våld, eller försök därtill, bedöms som "D" 	
<p>3. Tidigare hedersrelaterat våld</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Någon eller några i släkten/familjen eller gärningsmannen har tidigare brukat hedersrelaterat våld mot andra ➤ "Hedersrelaterat" avser här våld där patriarkala familje- och släktskapsrelationer initierat och legitimerat sådant våld ➤ Med "våld" avses varje form av fysisk skada, eller försök till, sådan skada, liksom bortförande och/eller tvångsgifte 	
<p>4. Äktenskapsöverenskommelser</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Släkten/familjen/gärningsmannen har ingått äktenskapsöverenskommelser utan offrets medgivande eller kännedom ➤ Inkluderat är förlovningar ➤ Frånvaro av kända överenskommelser men där offret upplever sig inte fritt kunna välja partner bedöms som "D" ➤ Om släkten/familjen eller gärningsmannen tidigare arrangerat äktenskapsöverenskommelser mot andra än offret som resulterat i tvångsgifte skall detta beaktas under Riskfaktor 3 "Tidigare hedersrelaterat våld" 	
<p>5. Upptrappning</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Släkten/familjen/gärningsmannen har trappat upp sitt våldsamma/hotfulla beteende ➤ Inkluderat är upptrappning av psykisk press gentemot offret/offren ➤ "Upptrappning" avser frekvens och/eller svårighetsgrad av våld/hot eller psykisk press 	
<p>6. Attityd som stöder eller ursäktar hedersrelaterat våld</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Någon eller några i släkten/familjen/gärningsmannen ger uttryck för religiösa, (sub)kulturella eller personliga värderingar, uppfattningar eller traditioner som stöder eller ursäktar hedersrelaterat våld (ex tvångsäktenskap, oskuldsnormer, hög grad av kontroll) 	
<p>7. Hög grad av kränkning</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Släkten/familjen/gärningsmannens upplevda grad av kränkning är hög (ex vis normöverträdelser kopplat till sexualiteten) ➤ Symbolvärdet av den upplevda kränkningen är hög ➤ Mindre allvarliga kränkningar bedöms som "D" 	
<p>8. Ursprung från ett område med känd förekomst av subkulturella värderingar som stöder hedersrelaterat våld, tvångsäktenskap eller könsstympning</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Släkten/familjen/gärningsmannen kommer från en stad, by, eller annat område där hedersrelaterat våld och/eller subkulturella värderingar som stöder hedersrelaterat våld, tvångsäktenskap eller könsstympning förekommer/förekommit. 	
<p>9. Bristfällig kulturell integration</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Släkten/familjen/gärningsmannen har en låg grad av och/eller ovilja till kulturell integration i Sverige ➤ Segregerat boende/ Bristande språkkunskaper i svenska 	
<p>10. Problemfylld tillvaro</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Släkten/familjen/gärningsmannen har en livssituation karakteriserad av svårigheter och problem ➤ Problem på arbetsmarknaden/ekonomiska problem ➤ Juridiska problem ➤ Psykiska problem/funktionshinder ➤ Missbruksproblem 	

<u>Sårbarhetsfaktorer hos offret</u>	N, D, J
<p>11. Inkonsekvent beteende eller attityd</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Offrets uppträdande mot släkten/familjen/gärningsmannen är inkonsekvent ➤ Håller ingen "rak linje" i sitt beteende ➤ Följer inte uppgjorda säkerhetsrutiner ➤ Offrets attityd gentemot släkten/familjen/gärningsmannen är inkonsekvent ➤ Minimerar eller förnekar släkten/familjen/gärningsmannens beteende ➤ Minimerar eller förnekar risken för våld ➤ Klandrar sig själv ➤ Anser att släkten/familjen/gärningsmannens beteende till viss del är rättfärdigat 	
<p>12. Extrem rädsla som gör offret irrationell</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Vågar av rädsla inte fullfölja skyddsplaner ➤ Vågar av rädsla inte lämna släkten/familjen/gärningsmannen ➤ Panikslagen ➤ Tar tillbaka tidigare lämnade uppgifter/anmälningar ➤ Extrem oro för närstående (ex barn, syskon, föräldrar, ny partner, husdjur) 	
<p>13. Dålig tillgång till social och professionell hjälp</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Okunnig om lagar, rättigheter och hjälporganisationer ➤ Ovillig att söka hjälp ➤ Låg grad av kontakt med familj och vänner ➤ Hög grad av kontroll från släkten/familjen/gärningsmannen ➤ Hög grad av kontroll i en subkulturell/religiös miljö som stöder eller ursäktar partnervåld 	
<p>14. Farlig livssituation</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Dåligt fysiskt skydd i hemmet ➤ Dåligt fysiskt skydd på arbetsplatsen/skolan ➤ Osäkra transporter ➤ Dålig tillgång till larmmöjligheter ➤ Skyldighet att ha kontakt med gärningsmannen (ex delad vårdnad) 	
<p>15. Personliga problem som kan påverka skyddsarbetet</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Problem på arbetsmarknaden/ekonomiska problem ➤ Juridiska problem/vårdnadstvist ➤ Psykiska problem/funktionshinder ➤ Missbruk av alkohol, droger eller läkemedel ➤ Depression/självmodstankar ➤ Fysisk sjukdom/funktionshinder 	

Övriga överväganden

➤	
➤	
➤	

Risk för hedersrelaterat våld om ingen åtgärd vidtas:**Ringa in: Låg (L), Medel (M), Hög (H)**

Närmaste tiden (akut)?	L	M	H
Framtiden	L	M	H
Risk för mycket allvarligt/dödligt våld?	L	M	H

*Specificera (tänkbara scenarier? risk för vad?):**Förslag till skyddsplanering (betänk hur skyddsåtgärderna kan påverka hotbilden)***PATRIARK**

© 2005 av Henrik Belfrage, Forsknings- och kompetenscentrum, Rättspsykiatriska regionkliniken, Box 880,
851 24 Sundsvall, Tel: 060-18 39 80, Fax: 060-18 39 10 [www.lvn.se/rpk]. E-mail: henrik.belfrage@lvn.se

*Version 5**Senast reviderad 2011-11-18*

Referenser

Amnesty International. www.amnesty.se

Belfrage H (2004). *SARA:SV. Bedömning av risk för upprepat partnervåld. Användarmanual*. Svensk översättning av Kropp PR, Hart SD & Belfrage H. B-SAFER. Brief spousal assault form for the evaluation of risk. Sundsvall: Rättspsykiatriska regionkliniken.

Belfrage H & Strand S (2010). Strukturerad bedömning av risker vid hot och trakasserier med hedersrelaterad bakgrund. Ett utvecklingsprojekt i Polismyndigheten Stockholms län om polisiär riskbedömning och riskhantering. Sundsvall: Rättspsykiatriska regionkliniken.

Belfrage H, Strand S, Ekman L & Hasselborg A-K (2011). Assessing Risk of Patriarchal Violence with Honour as a Motive. Six years experience using the PATRIARCH checklist. *International Journal of Police Science and Management* (In press).

Kropp P R & Hart S D (2008). *SAM. Stalking Assessment and Management*. ProActive Resolutions. Vancouver, B.C.

Kropp P R, Hart S D & Belfrage H (2005/2010). *Brief spousal assault form for the evaluation of risk (B-SAFER). User manual*. Vancouver: The British Columbia Institute on Family Violence.

Webster, C. D., Douglas, K. S., Eaves, D., & Hart, S. (1997). *HCR-20: Assessing risk for violence* (version 2). Burnaby, BC: Mental Health, Law, and Policy Institute, Simon Fraser University.